

זמן

מתן

תורתנו

הרב אלי קפלן

חנות: <http://betmoreshet.co.il>
אתר: <https://www.betmoreshet.org.il>

טלפון: 02-590-55-68
וואטסאפ: 058-590-55-68

בין קרבן העומר ללחם הפנים

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן... ממחרת השבת יניפנו הכהן" (כ"ג, ט' - י"ז) כך מצווה התורה לקיים את מצוות הקרבת העומר. מיום זה אנו סופרים את ספירת העומר "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' ". אולם בניגוד לקרבן העומר, הקרב בחג הפסח, חג האסור באכילת חמץ, מצווה התורה להקריב את לחם התנופה החדש "חמץ תאפינה ביכורים לה' ", לחם הפנים בניגוד לכל המנחות עליהם נאמר: "לא תאפה חמץ" (ויקרא ו', י') נאפה דווקא החמץ.

לכאורה, יש כאן שני תהליכים מנוגדים. מצד אחד, חכמים אמרו כי החמץ נמשל ליצר הרע וזו משמעותו העמוקה של איסור החמץ בפסח, בו אנו מנסים לנקות את שאריות החמץ מנפשותינו, מן הצד השני, דווקא בחג הביכורים, בו אנו מציינים את מתן תורה, מצווה התורה להביא דווקא חמץ לבית המקדש.

חכמים מציינים כי קרבן העומר בא מן השעורים, שהם מאכל בהמה ואילו לחם הפנים בא מן החיטה שהיא מאכל אדם, בכדי ללמדנו על התהליך שעובר כל יהודי במהלך ספירת העומר, מאדם האוכל מאכל בהמה אל מצב בו הוא ראוי לאכול חיטה שהיא מאכל אדם. כי כאשר יש לנו את התורה, אנו יכולים לממש את יעודנו כבני אדם. הרי שדווקא מצבו הרוחני של עם ישראל בחג הפסח נמוך יותר מאשר בחג השבועות, מדוע דווקא אז אנו מצוים להתנקות מיצר הרע ולאכול רק מצה ואילו דווקא בחג מתן תורה אנו מצוים להביא את לחם הפנים העשוי מחמץ?

ה'כלי יקר' מסביר: לפי שבמקום שהתורה מצויה אין יצר הרע יכול להזיק, כמו שאמרו חכמים: 'אמר הקב"ה: בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. ואלמלא יצר הרע לא היה הקב"ה מוריד תורה מן העליונים אל התחתונים, כי בטענה זו ניצח משה את המלאכים, כשאמרו לפני הקב"ה 'חמדה גנוזה יש לך... ואתה רוצה לתנה לבשר ודם?' והשיב להם משה: 'כלום יצר הרע יש בכם... שאתם צריכים תורה?' "

התורה איננה רואה ביצר הרע אויב שצריך להשמידו, אלא כוח רב עצמה שצריך לדעת כיצד לתבל אותו בצורה כזו שיהיה לו את הטעם הנכון, את התפקיד הנכון והמתאים בעולמו של

הקב"ה.

בתחילת הדרך, כאשר עם ישראל יוצא מגלות מצרים, אין לו את היכולת להתמודד עם המורכבות שיש בחיים בעולם הזה ועליו ללכת לקיצוניות, בה אין חמץ, בה אין יצר הרע, או שיש עולם גשמי עכור או שיש עולם רוחני המנותק מהחיים הגשמיים, זוהי משמעותה של המצה, המתעלמת מהעולם הגשמי שיש באוכל ומחפשת רק את ההיבט התזונתי כשלעצמו.

לכן יש בקרבן העומר שעורים, שהם מאכל בהמה, כי כשאדם לא יודע אין לחבר בין העולם הרוחני לגשמי, אזי אכילתו היא מעשה בהמה.

ספירת העומר מלמדת אותנו כיצד לחבר בין העולמות עד אשר נהיה ראויים לקבלת התורה, תורה אלוקית המלמדת אותנו כיצד לגלות את הנצח בתוך העולם הגשמי. כיצד לחבר בין יצר הטוב ויצר הרע, עד כדי מציאות אחת המגלה את האלוקי בכל מעשה ומעשה.

לכן בחג הפסח, בו אין, כביכול, יצר הרע, אנו מקריבים מאכל בהמה בדווקא ואילו בחג השבועות בו מביאים חמץ לבית המקדש אנו מביאים את הלחם מן החיטה שהיא מאכל אדם.

”כחזון לקראת כלה...”

”ויהי ביום השלישי... ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה ויטייבבו בתחתית ההר” כך מתארת התורה את עמידת עם ישראל לפני הר סיני. חכמים למדו מפסוק זה שני דברים, הנראים במבט ראשון כסותרים זה את זה.

’ויוצא משה את העם לקראת האלוקים’- מסביר רש”י: ”מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן לקראת כלה”. מסביר שפתי חכמים: ”לשון ’לקראת’ לעולם לא נאמר אלא על ההולכים זה כנגד זה” ומאחר והתורה אומרת שעם ישראל הלך לקראת ה’, משמע שגם השכינה הולכת לקראת עם ישראל ’כחתן לקראת כלה’. הרי שקבלת התורה הייתה מתוך הסכמה ושמחה של עם ישראל כפי שנאמר במפורש לפני מספר פסוקים ”ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי... ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה’ נעשה”.

אולם מיד לאחר מכן, מסביר רש”י ’ויתייבבו בתחתית ההר’ - ”לפי פשוטו ברגלי ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית”. מפרשים רבים שאלו: מדוע יש צורך בכפית הר כגיגית, הרי עם ישראל אמר ’כל אשר דיבר ה’ נעשה’ (עיין שפתי חכמים). שאלה זו מתעצמת, כאשר באותו פסוק מביא רש”י שני מדרשים הסותרים זה את זה, שהרי אם מערכת היחסים בין עם ישראל לקב”ה היא כחתן לקראת כלה, מה צורך יש בכפיית הר זו?

המהר”ל מסביר: ” וידוע כי דברים המוכרחים להיות הם החשובים במעלה יותר שאי אפשר מבלעדם ואין קיום לנמצא בזולתם” (גור אריה כאן, ועיין גם בתפארת ישראל).

בדרך כלל אנו רגילים לחשוב שיש סתירה בין בחירה לבין כפיה. כי אם האדם בוחר ברור הדבר שאין בבחירה כפיה, כי זו סתירה מובנית.

אומרים חכמים שאם נחשוב לעומקם של דברים נגיע למסקנה שהבחירה הטובה ביותר היא כאשר האדם בטוח שהוא מוכרח לבחור כך, כי זה הדבר המתאים לו ביותר.

הדבר בולט במיוחד בבחירת בן זוג. כאשר בני הזוג מרגישים שהם משלימים זה את זה והם שני חצאים של שלם אחד, אזי הם בעצם מוכרחים לחיות ביחד ואינם בוחרים זאת.

לכן הדגיש רש”י ואמר ’ומדרשו’, כי המדרש הוא המסר העמוק יותר העולה מן הפסוקים, מסר שאי אפשר לראותו במבט ראשוני ופשוט. על פי הפשט, יש כאן תהליך של בחירה

פשוטה, הקב"ה מציע לעם ישראל ברית ועם ישראל מסכים ועונה 'כל אשר דיבר ה' נעשה'- אבל בעומקם של דברים עלינו להבין שרק בחירה מחויבת היא בחירה אמיתית. רק בחירה המתאימה לטבעו של האדם, היא בחירה שתחזיק מעמד לאורך זמן, כי היא מחויבת המציאות. כי אי אפשר לו לאדם לחיות מבלעדי בחירה זו. זהו משמעותו של המושג 'ברית' ולכן חכמים השתמשו בביטוי זה גם ביחס לנישואין "אין אישה כורתת ברית אלא..." (סנהדרין כ"ב).

בעידן בו אנו חיים ישנו בלבול רב בין המושגים הללו. רבים הם החושבים שבחירה משמעותה לקפוץ מדבר לדבר, לחשוב כל יום מחדש מה מתאים לי ומה טוב לי. אנשים רבים את עצמם קופצים ממקום למקום, ומזוגיות אחת לשניה ללא העמקה של הקשר וללא עמל ונשאים בסוף בודדים.

העבודה וההתמדה בבניית בית, היא זו שמביאה את האדם ליצירת זוגיות עמוקה, המגלה שהבחירה הטובה ביותר היא הבחירה המוכרחת.

עקרון זה נכון בכל תחומי החיים. כאשר האדם בוחר להתמיד ולהשקיע ולא לוותר לעצמו, הוא מרגיש שהוא עושה את מה שתאים לו באמת, את מה שהוא מוכרח לעשות, כי זה הטבע שלו. הטבע של כל יהודי היא התורה ומצוותיה, היא בחירה מוכרחת שתתגלה אצל כל אדם מישראל, במקדם או במאוחר.

בין נשים לגברים

"זיקרא אליו ה' מן ההר לאמר: כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל" מה משמעותה של הכפילות בפסוק זה? חכמים דרשו: "כה תאמר לבית יעקב-אלו הנשים ותגיד לבני ישראל - אלו אנשים"(מכילתא). הקב"ה מסביר למשה שעליו לדבר לנשים ולאנשים בצורה שונה, כי יש אמירה הנשמעת לנשים ויש צורת אמירה שונה הנשמעת לגברים. רש"י מסביר כי לנשים יש לדבר "בלשון רכה" ולכן בא הביטוי של אמירה כהקדמה לבית יעקב ואילו לגברים יש לדבר "דברים הקשין כגידין" ולכן בא הביטוי "תגיד לבני ישראל". אולם ישנן שני הבדלים נוספים בהקבלה שבין שני חלקי הפניה, כאשר מדברים עם הנשים עוסקים ב"בית של יעקב"- דווקא בית ולא בני יעקב ודווקא יעקב ולא ישראל. זאת לעומת הפניה לגברים המכונים בשם "בני ישראל" ולא בית ישראל. דומה כי שוני זה מהווה השלמה לשוני הראשוני שעליו עמד רש"י בדבריו. האישה מבטאת יותר את ההיבט המשפחתי של עם ישראל וגם את הפן של העקב במובן של ענווה, שהרי למרות שהמלאך אומר ליעקב "לא יאמר עוד שמך יעקב"- ממשיכה התורה להשתמש גם בשם זה, מכיוון שהוא מבטא את הענווה הדרושה על מנת לקיים כראוי את משמעותו של השם ישראל- "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". כי למי שאין את הענווה הראויה-השררה הופכת לרצון לשלוט במקום הרצון לשרת את מי ששלח אותך.

ברור הדבר כי חלוקה זו של אמירה רכה לעומת דברים קשים, איננה חלוקה דיכטומית- חד משמעית בין גברים לנשים, גם הגבר צריך לפעמים אמירה רכה וגם האישה זקוקה לפעמים לאמירה קשה, אולם ישנה באופן כללי הסתכלות נשית וישנה באופן כללי הסתכלות גברית. ההדרכה האלוקית העקרונית היא העיקר. לפעמים צריך לדבר ברכות ונעימות מתוך ענווה והסתכלות של בית ולפעמים צריך לדבר בצורה חדה וברורה מתוך הסתכלות של הובלה וחתירה לשליטה. רק כאשר אני מבינים ששתי נקודות המבט הללו משלימות זו את זו ניתן באמת לפנות אל העם כולו. לכן הפנייה המקובלת ביותר בתורה היא: "וידבר ה' אל משה לאמור"- פניה שיש בה גם דיבור וגם אמירה, גם רכות וגם חד משמעיות.

ממשיך המדרש ואומר: "ולמה הקדים צוואת הנשים לצוואת האנשים? אלא אמר הקב"ה, כשבראתי את עולמי צויתי את אדם הראשון ולא צויתי את חוה אשתו ובאת והטעתו, ועבר על ציווי, כדאי הוא שיקדמו השנים בצווי שהאנשים נמשכים אחריהן" (מדרש רבה) מכיוון האישה היא עיקרו של בית, היא זו שקובעת בסופו של דבר איך יראה הבית הפרטי של כל אחד ואחד

וממילא משפיע הדבר על הכלל כולו. אמירה זו הבאה כהקדמה למעמד הר סיני מלמדת אותנו כי למרות שאת המנהיגות הציבורית מובילים הגברים בתורה, הרי שבסופו של דבר היכולת להתמיד בדבר תלויה בחיבור של האישה אל התורה. דווקא מתוך נקודת מבט נשית.

מדוע התורה לא מציינת את יום מתן תורה?

"עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'... חמץ תאפנה בכורים לה'".

כך מצווה התורה לעשות בבית המקדש בחג הביכורים.

כידוע, התורה איננה מזכירה כלל את יום מתן תורה אלא רק את חג הבכורים. חכמים למדו שביום זה נתנה התורה ולכן אנו מציינים ביום זה גם את יום מתן תורה.

רש"י מסביר: "מנחה חדשה- היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העומר? אינה כשאר כל המנחות שהיא באה מן השעורים".

מדוע רש"י ניסח את הדברים בצורה של שאלה ותשובה, הרי אפשר היה לומר שדין מנחה חדשה הוא מן החיטים ולא מהשעורים.

נראה שניסוח זה בא להדגיש שיש כאן עניין מהותי. החיטה נחשבת למאכל אדם ואילו השעורה למאכל בהמה. לכן קרבן העומר באמן השעורים, כי ללא התורה, ללא ההתעלות הרוחנית, ראוי האדם למאכל בהמה ואילו בחג השבועות שבו נתנה התורה ראוי האדם לאכול מן החיטים, שהוא מאכל אדם, כי בעולמו הרוחני, מותר האדם מן הבהמה.

דין הקרבת המנחה החדשה מבוסס על איסור חדש, הוא האיסור הכללי שלא לאכול תבואה חדשה לפני הקרבת קרבן העומר בבית המקדש, קרבן הבא מן התבואה החדשה.

ספר החינוך מסביר ש'איסור חדש' בא ללמדנו ש'ראוי להקריב מהן קרבן להשם אשר נתן, טרם יהנו מהן בריותיו' (מצווה ש"ג). דין זה מבטא את התודה שלנו על התבואה החדשה.

מוסיף ה'כלי יקר' ומחבר דין זה גם למתן תורה: "סימן ליום מתן תורה. כי התורה צריכה להיות חדשה אצל האדם בכל יום כאילו היום קבלה מהר סיני". ממשיך ה'כלי יקר' ומסביר שמאז שהייתה לא מוזכר בתורה במפורש תאריך מתן התורה "לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מימות השנה כאילו באותו יום קבלה מהר סיני... ואם כן כל יום הוא מתן תורה אצל ההוגים בה על כן אין ראוי להגביל יום ידוע לנתינתה..."

ממשיך ה'כלי יקר' ומסביר שזאת גם הסיבה לכך שמנחה זו באה מן החמץ דווקא, בשונה ממנחות רגילות הבאות בדרך כלל ממצה. " והיו בשתי הלחם החמץ אשר היצר הרע נמשל בו..."

לפי שבמקום שהתורה מצויה אין יצר הרע יכול להזיק. כמאמר חז"ל 'בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין... ואלמלא היצר הרע לא היה הקב"ה מוריד התורה מן העליונים אל התחתונים... לכך נאמר חמץ תאפנה".

טעם נוסף לכך שהתורה לא מזכירה מתי היה מתן תורה, נתן סבי, הרב אברהם אליהו קפלן זצ"ל: "אבל ביום רדתה לעולמנו המאובק, אינה מדברת אלינו מאומה. נראה כאילו היא מהרהרת לה: 'היום יום הולדתי, אבל אינני מספרת זאת אף לאחד בעולם. אף לא לעמי שלי. מי שהדבר נאה לו- שיזכר מעצמו ויבוא אלי ליתן ברכה. אני רק קוראת לבני עמי ישראל ונותנת להם עצה שינוחו... מכיוון שיהיו נינוחים, הרי זה מן היושר שייזכרו מעצמם איזה יום היום בעולם...'. כך כמו מהרהרת התורה..." (בעקבות היראה, עמ' רלה).

דברים אלו משלימים את הרעיון עליו דיבר ה'כלי יקר'. כי כדי לציין את יום קבלת התורה יש צורך ב'התערותא דלתתא' - בהתערורות של האדם מעצמו, כי אין קבלת תורה באמת, ללא הרצון הפנימי של האדם לקבלה מתוך התחדשות והתבוננות פנימית.

הקרבת קרבנות בימינו - כיצד?

חלקה השני של פרשת אמור מכונה "פרשת המועדות" כי יש בה ריכוז של כל המועדים, החל מחג הפסח וכלה בחג הסוכות ושמיני עצרת. אולם בדיוק באמצע פרשה זו, לאחר הציווי על חג השבועות מופיע פסוק אחד שנראה כי איננו קשור כלל למערכת הציוויים על החגים: "ובקוצרם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם, אני ה' אלוקיכם" (כ"ג, כ"ב). מה עניינו של ציווי זה בתוך "פרשת המועדות"? מסבירים חכמים: "אלא ללמד שכל מי שהוא מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני, מעלים עליו כאילו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה מעלים עליו אילו בית המקדש קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו" (מדרש ספרא. מובא ברש"י כאן).

מדברים אלו אנו למדים כי מיקומו של פסוק זה בא ללמדנו שאי אפשר לקיים את החגים כהלכתם מבלי לדאוג לעניינם. וכפי שהגדיר הרמב"ם את מי ששמח בשמחת החגים ואינו דואג לעניינם: "אין זו שמחת מצווה כי אם שמחת כריסו". אולם עדיין כדאי לעיין בצורה מפורטת יותר, מה מיוחד במצוות לקט ופאה, לעומת מצוות צדקה? מה עניין בית המקדש והקרבת הקרבנות לעניין בדווקא? נראה כי המייחד את מצוות הפאה והלקט היא העובדה שגם על העני מוטלת החובה לדאוג לעצמו, הוא צריך ללכת לשדה ולקצור את הפאה ובכך יש מסר חשוב, התורה מלמדת כי גם על העני מוטלת חובה לעשות למען פרנסתו, גם כאשר לא שפר עליו גורלו ואין לו פרנסה הוא צריך ללכת ולעשות פעולה של קציר ולא רק לפשוט את ידו. כי אדם הפושט ידו ומקבל צדקה איננו אדם שמח באמת, הוא עצוב ומבוייש במצבו. לעומת זאת כאשר הוא הולך וקוצר את המגיע לו נעלת במקצת הבושה במצבו. (מעניין הדבר כי רש"י השמיט בפירושו את דין מעשר עני והשאיר את הפאה והלקט, אולי זוהי משמעות השמטה זו, עיין בדבריו).

ההשוואה לבית המקדש מלמדת אותנו כי ללא הדאגה לזולת הבית עצמו אמנם קיים, אולם אין משמעות רוחנית לבית זה, יש בית מקדש אך אין קורבנות, יש בית יפה אך הוא עומד ריק, רק כאשר ישנה דאגה לעני ישנה משמעות רוחנית- אמיתית להקרבת הקרבנות-לעשייה שבין אדם למקום. כפי שאמר הנביא "למה לי רוב זבחכם". זאת ועוד, המקיים מצוות העזרה לעני

הרי הוא כמי שחי בזמן שבית המקדש קיים וכמי שמקריב קורבנות בתוכו, גם כאשר בית המקדש חרב.

ימים אלה, ספירת העומר, בהם אנו אבלים על פטירת 24000 תלמידי רבי עקיבא במגיפה, על שלא נהגו כבוד זה בזה, מלמדים אותנו גם את העיקרון הזה. לא יכולה להיות התעלות רוחנית ובנייה תורנית במצוות שבין אדם למקום ללא הקפדה על כבוד הזולת, ללא התחשבות בכל אדם, בין עשיר בין עני, בין חכם בין טיפש, בין אם הוא חושב כמוני ובין אם לאו. רק הכבוד ההדדי וההתחשבות בכל אדם תביא אותנו לבנייה רוחנית אמיתית, ולבניית בית המקדש והקרבת הקרבנות. אמון.

”מה עניין שמיטה להר סיני?”

על שאלה ידועה זו שהפכה לביטוי שגור המבטא שני דברים שאינם קשורים זה לזה, עונה רש”י: ”מה שמיטה כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני”.

אולם עדין יש להבין, במה נתייחדה מצוות השמיטה מכל המצוות שבתורה? מדוע בחרה התורה להדגיש לנו את עניינה של קבלת התורה מסיני כל פרטיה ודקדוקיה דווקא במצווה זו? הרבי מלויבוויטש מסביר כי מצווה זו היא מצווה כללית המבטאת את מהותה של התורה.

התורה פותחת בציווי ”שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך” התורה יכולה להתגלות בעולם רק מתוך חיבור לעולם הגשמי. עבודת האדמה והפרנסה הם גם הבסיס שעליו יכול האדם להתפתח מבחינה רוחנית בבחינת ”אם אין קמה-אין תורה” ומצד שני ההתעלות הרוחנית משפיעה על כל העשייה הגשמית ונותנת לה את משמעותה האלוקית. בשבת האדם מתנתק לגמרי מכל מלאכה ויכול להפנות את כל זמנו ללימוד תורה ולהתעלות רוחנית, לעומת זאת בשנת השמיטה אין איסור מלאכה כולל אלא רק עבודת האדמה, הבדל זה יוצר קושי גדול יותר ללמוד תורה בשנת השמיטה ולהתעלות בה מבחינה רוחנית, שהרי אין בה ניתוק מוחלט מעולם העשייה. זהו תפקידו של האדם בעולמו, להתעלות מבחינה רוחנית מתוך חיבור לעולם המעשה. כך אפשר להבין את דברי רש”י המסביר ”ושבתה הארץ שבת לה” –”לשם ה’, כשם שנאמר בשבת בראשית”.

על דברים אלו ראוי להוסיף: בעולם המודרני שבו הרוב המוחלט של בני האדם איננו מתפרנס מחקלאות וגם את מה שיחסר בשנה זו ניתן להשלים בצורות שונות, המותרות מבחינה הלכתית, הפכה שנת השמיטה במובנה ההלכתי הצר לשנה שאין בה כל התעלות רוחנית, כי רובו המוחלט של העם איננו מרגיש כלל את השנה הזו, מעבר לשאלה מה מותר ומה אסור לקנות בסופר...

אולם משמעותה הרוחנית של שנת השמיטה חשובה לאין ערוך, דווקא בעולם המודרני בו האדם משתעבד פעמים רבות לריצה אחר העושר והרווחה הגשמית ושוכח את עולמו הרוחני. דווקא בעולם המודרני שאלה נצחית זו ”מה עניין שמיטה להר סיני” חזקה מאי פעם.

כי משמעותה של שאלה זו היא: כיצד ניתן לממש את התורה הנצחית שנתנה לנו בהר סיני, גם

בשנת השמיטה של העולם המודרני. כיצד ניתן לקיים חברה מפותחת כלכלית המתחרה כראוי עם העולם הגלובלי בו אנו חיים ויחד עם זאת לפנות זמן ראוי להתפתחות רוחנית וערכית ולבירור שאלות הקיום של עם ישראל בארצו וכיצד ניתן לבנות חברת מופת המגשימה את ערכיה של השמיטה, הן שמיטת קרקעות והן שמיטת כספים. הן את חזרת הקרקעות לבעליהן בשנת היובל והן את מימושו של האיסור להלוות בריבית, ללא הזדקקות להיתר עיסקא, המעקר את מהותה של הריבית מתוכנה. כל אלה מצוות המופיעות בפרשת בהר.

זוהי משמעותה הרחבה יותר של "מה עניין שמיטה להר סיני". זהו אתגר שאפשר להגשימו רק מתוך ראייה רחבה של העם ושל מנהיגיו הרוחניים והפוליטיים. זהו האתגר הגדול העומד לפתחנו בעת הזו.

מהי הברית החדשה של עם ישראל?

"ופניתי אליכם... והקימותי את בריתי אתכם" – על פי הפשט מדובר ב"אותו הברית שאמרתי 'להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריו'. 'אתכם' אקימהו עמכם בזכותכם ולא שאזכור לכם ברית אבות" (ספורנו, וכן באבן עזרא).

על פי פשטות הפסוקים יש קשר בין הבחירה של עם ישראל ללכת בדרכי התורה ומצוותיה לבין התוצאה המובטחת 'ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד ואת בריתי אתן בקרבכם...' אולם רש"י הולך בעקבות המדרש ומסביר "ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר. שנאמר 'וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה...'".

פסוק זה מופיע בנבואה ידועה ומפורסמת של ירמיהו המדברת על הגאולה העתידה "הנני מביא אותם מארץ צפון וקיבצתיים מירכתי ארץ... כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו... כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה כי איננו. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה... ושבנו בנים לגבולם... בימים ההם לא יאמרו עוד אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה... הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאום ה'. כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל... ונתתי את תורתם בקרבם, על לוח ליבם אכתבנה והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדלם נאום ה'..." (פרק ל"א).

החידוש הגדול של הברית החדשה המובטחת הוא צורת החיבור שבין התורה לבין האדם. בעוד שכיום אנחנו לומדים תורה ומנסים להפנימה אלינו הרי שלעתיד מבטיח הנביא שלא יהיה צורך בכך, כי הדברים יהיו כתובים על לוח ליבנו, הדברים יבואו מתוכנו פנימה ולא יהיה צורך בכפיה או בהשפעה חיצונית בכדי לקיים את ברית התורה. לא יהיה צורך בכפיה, לא יהיה צורך בשכר ועונש בכדי להכריח אותנו לקיים את התורה ומצוותיה כי הדברים יבואו מתוכנו, כי ההזדהות תהיה טבעית ושלמה.

נראה כי חכמים הבינו שזאת כוונת הפסוק בגלל הביטוי 'בריתי אתן בקרבכם' – הברית תהיה בתוכנו ולא ברית חיצונית המוכתבת לנו בעל כורחנו.

אולם כיצד מסתדר ביטוי זה עם ההקשר הרחב של פרשתנו, העוסקת במפורש בהתניה 'אם בחקותי תלכו... ונתתי שלום בארץ' ומצד שני: 'ואם לא תשמעו לי... להפרכם את בריתי... אף אני אעשה זאת לכם...' והולכת התורה ומפרטת רשימה ארוכה של צרות וקללות המובטחות לנו.

אם בהפרת הברית מדובר בברית הישנה, מדוע שנאמר שבקיום הברית, מדובר בברית חדשה?

נראה שהתורה באה ללמד אותנו שאין מדובר בנביא בשתי תקופות הנפרדות לגמרי אחת מן השניה, אלא מדובר בתהליך. בכדי להגיע למצב שבו דברי התורה ינבעו מתוכנו, ללא כל כפיה חיצונית, עלינו לעבור תחילה את שלב המאמץ וההתמודדות, את השלב הראשון בו אנו מקיימים את "אם בחקותי תלכו- שתהיו עמלים בתורה (רש"י). לא רק לימוד אלא עמל. כי רק כאשר האדם מתאמץ ועמל על דברי התורה, הם יכולים להפוך בסופו של תהליך לחלק ממנו.

בכל דבר בעולם קיים כלל בסיסי האומר 'מה שבא בקלות-הולך בקלות'. אם השגת דבר ללא עמל ומאמץ, אזי אין הוא באמת חלק ממך. אם נכון הדבר בכל דבר בעולם, נכון הוא שבעתיים בלימוד התורה ובקיום מצוותיה. מתוך עמל ומאמץ אנו מגיעים למצב בו הדברים נובעים מתוכנו.

לכן מסביר רש"י את הפסוק בדרכו של המדרש. כי זהו עומק הפשט לא רק של הפסוק עצמו, אלא של הפרשה כולה.

כיצד מתרחקים וכיצד מתקרבים

"ואם לא תשמעו לי- להיות עמלים בתורה. ולא תעשו את כל המצוות האלה- משלא תלמדו, לא תעשו. ואם בחקותי תמאסו- מואס באחרים העושים. ואם את משפטי תגעל נפשכם- שונא החכמים. לבלתי עשות- מונע אחרים מלעשות. את כל מצותי- כופר שלא צייתים... להפרכם את בריתי- כופר בעיקר". כך מסבירים חכמים את התהליך אותו מתארת התורה ביחס להתרחקות עם ישראל מתורה ומצוות, כאשר הם לא הולכים בדרך התורה. (כפי שמסביר רש"י על פי הספרא).

מסכם רש"י ואומר: "הרי שבע עבירות. הראשונה גוררת שניה וכן עד השביעית. ואלו הן: לא למד. לא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצוות. כופר בעיקר".

התורה מתארת לנו את תהליך ההתרחקות של עם ישראל מתורה ומצוות, כאשר השלב הראשון הוא ההתרחקות מלימוד התורה והשלב האחרון הוא כפירה בעצם קיומו של נותן התורה. יש כאלה החושבים שכפירה בעיקר איננה נובעת מהתרחקות מלימוד התורה וקיום המצוות, אלא ההפך. כאשר אדם חושב ומתבונן מבחינה ראלית ומגיע למסקנה של כפירה.

אולם התורה מלמדת אותנו שאין פני הדברים כך. האמונה בבורא עולם תמונה בנשמתו של האדם, של כל אדם והיא זו הנותנת לו את הכח לקום בבוקר, ליצור ולעשות, להוליד ילדים ולהמשיך את הקיום האנושי. למרות שאין לזה הסבר רציונלי. זהו סוד קיומו של האדם השואף לחיות חיי נצח. כאשר אדם מאבד אמונה זו הוא בעצם מאבד את רצונו לחיות. דבר הנוגד את מהות החיים האנושיים ואת המוסר הטבעי.

התורה הפותחת בבריאת העולם מלמדת אותנו שאין אנו חיים כבעלי חיים. בני האדם נבראו בצלם אלוקים ולכן הם שואפים אל הנצח. אל החיבור אל האלוקים אל "חיי עולם אשר נטע בתוכנו". זהו מהותה של התורה.

כאשר אדם מאבד את הרצון ללמוד תורה והעמיק בה הוא מתחיל את תהליך ההתרחקות שלו מבורא עולם. הנמשך בקיום מצוות וברצון להתרחק מכל דבר שיש לו קשר עם קיום התורה ומצוותיה.

לאחר תיאור נרחב של הקללות שיבוא על עם ישראל אם הוא לא יבחר בדרך הנכונה, מפרטת התורה את שלבי ההתקרבות

“והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם.. או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עוונם. וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור” למרות שהם מתוודים על העוונות, התורה מדגישה כי החזרה לארץ ישראל נובעת מן הברית שכרת הקב"ה עם האבות.

האלשיך הקדוש מסביר כי גם תהליך החזרה של עם ישראל בתשובה יהיה בשלבים, עצם ההכרה בחטא אין בה חזרה בתשובה שלמה אלא תהליך של התקרבות בשלבים.

התקרבות המתחילה באמונה באלוקים ורק לאחר מכן בחיבור שלם לתורה ולמצוותיה. צעד אחר צעד.

בעת החדשה בה אנו חיים את שיבת עם ישראל לארצו, אנו רואים גם כן את התהליך המורכב הזה שיש בה אור גדול, אך יחד עם זאת, צללים רבים. עלינו לזכור את התהליך המתואר בפרשתנו.

תהליכים היסטוריים ותהליכים רוחניים בעם ישראל, נעשים שלב אחר שלב.

כי ביסוד הדברים עומדת הברית הנצחית שכרת אלוקים עם אברהם יצחק ויקב, ברית המבטאת את האמונה בסגולת ישראל ובתפקידו בעולם. ברית ההולכת ומתגלה בימינו אנו, צעד אחר צעד.

שתהיו עמלים בתורה

"אם בחוקותי תלכו ואם את מצוותי תשמורו" שואלים חכמים מהו אם בחוקתי תלכו, אם שמירת מצוות הרי כבר נאמר הדבר בהמשכו של הפסוק, אלא "שתהיו עמלים בתורה". (הובא ברש"י). שואלים המפרשים, כיצד ניתן ללמוד מן המילים "אם בחוקתי תלכו" את העניין של העמל בתורה ועוד מהי משמעותו של המושג "עמל תורה" לעומת לימוד תורה? העמל מבטא בהתקדמות, כאשר אדם רוצה ללכת ולהגיע לדרגה רוחנית גבוהה אין די בלימוד תורה גרידא, אין די, אין די בידיעת התורה, אלא יש צורך בעמל ויגיעה, כי כאשר הדברים באים לאדם בקלות אין הם בונים את האישיות של האדם, אין בהם סיפוק רוחני אמיתי. כפי שאמרו חכמים במשנה "לפום צערא אגרא" לפי הצער השכר, כי רק כאשר אדם עמל הוא בונה את אישיותו. לכן כאשר התורה מדברת על הליכה היא מדגישה לנו כי עיקר תפקידו של האדם בעולם איננו בתוצאה אלא במאמץ ובעמל. לכן גם מתחיל הפסוק בעמל הבא לידי ביטוי במושג הליכה ורק לאחר מכן היא דורשת גם את התוצאה "וזאת מצוותי תשמרו".

פרשת בחוקותי נקראת תמיד לפני חג השבועות בכדי להדגיש כי נתינת התורה הייתה בחג השבועות אולם קבלת התורה על ידי כל אחד ואחד הינה תהליך ארוך ומייגע הדורש עמל. זוהי גם משמעותה של ספירת העומר המחברת בין יציאת מצרים כשהגאולה באה ללא כל מאמץ מצידו של עם ישראל לבין חג מתן תורה בו נדרש העם להסכים לקבל את התורה בבחינת "נעשה ונשמע". להסכמה זו יש משמעות אמיתית כשהיא באה מתוך תהליך רוחני של עמל והתקדמות במידותיו של האדם. אומנם בחירתו של עם ישראל כעם סגולה איננה תלויה בבחירה ולכן גם כאשר עם ישראל איננו מתנהג כראוי הוא נענש ויוצא לגלות אך בסופו של דבר הוא נגאל בגלל הברית האלוקית: "וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" התכנית האלוקית מושפעת אמנם מבחירתו של האדם אך איננה תלויה בה ולכן כאשר מגיעה השעה עם ישראל נגאל גם איננו ראוי לכך מבחינת מצבו הרוחני ורק בסופו של תהליך הגאולה תבוא גם הגאולה הרוחנית, כפי שאנו רואים בדורות אלו, גאולה גשמית על ידי חזרת עם ישראל לארצו ויחד עם זאת תהליך רוחני של חזרה לערכי התורה והמצוות כפי שאנו רואים בשנים האחרונות. זוהי המשמעות העמוקה של הקשר ההיסטורי שבין יום ירושלים אותו אנו מציינים השבוע לבין חג מתן תורה אותו אנו חוגגים בשבוע הבא.

הכנה למתן תורה

את פרשת במדבר אנו קוראים תמיד לפני חג השבועות והיא מהווה מעין הכנה למתן תורה. אמנם בפרשה זו אנו מתכוננים לצאת לדרך ולעזוב את הר סיני בו היה עם ישראל כאחד עשר חודשים בהם קיבל את התורה, חטא בחטא העגל ובנה את המשכן, אולם על פי סדר הקריאה בתורה, כפי שנקבע על ידי חכמים, אנו רואים בספר זה הכנה לקבלת התורה.

פרשת במדבר עוסקת בהכנה ליציאה לדרך. בתחילה עושה משה מפקד בו הוא מונה את העם "מבן עשרים שנה למעלה כל יוצא צבא בישראל" כדי להיות מוכן לכל צרה ולאחר מכן הוא מסביר לעם ישראל מהו סדר החניה ומהו סדר התנועה כאשר מתחילים ללכת לארץ ישראל. מתוך סדר זה ומתוך המבנה המיוחד למדו חכמים דברים רבים על חלוקת הכוחות בתוך העם, מה תפקידו של כל שבט ושבט (עייין למשל בדברי הרמב"ן שהאריך בכך ועוד). תכונה זו באה גם לידי ביטוי בצבעו של הדגל שהיה לכל שבט ובציור שהיה מצוייר עליו, כפי שאמרו חכמים במדרש.

אולם מעבר לכל הפרטים הללו חשובה נקודת המבט העקרונית. על מנת לקבל תורה יש צורך בראיה כללית של עם ישראל, יש צורך לסדר את העם באופן מובנה ולא לסמוך על כך שיהיה בסדר... על מנת להצליח במסע הקשה במדבר יש צורך לחשוב על כל פרט, מי יעמוד ליד מי, מי יוביל, מי יעזור וכדומה. גם כאשר ישנם ניסים גלויים, גם כאשר יש ענן המוליך את עם ישראל, גם כאשר המן יורד בכל יום, אסור לזלזל בפרטים הקטנים הבונים את הסדר הנכון של עם ישראל, כי ללא סדר מובנה זה העם יכול להתפרק.

חכמים אומרים כי הסדר בו חנה העם היה כפי שסידר יעקב את בניו סביב מיטתו: "שמסר להם יעקב כשנשאוהו ממצרים" (רש"י על פי תנחומא). דהיינו, יעקב הודיע לבניו מהו סדר התנועה של נשיאת המיטה שלו לאחר מותו, כדי שלא יריבו, ומכאן למדו השבטים כיצד עליהם לחנות במדבר. יעקב אבינו ידע מהם יחסי הכוחות בין האחים, מהי תכונת האופי של כל אחד ומי מסתדר עם מי ובזכות כך הצליח לשמור על המשפחה מלוכדת ומאוחדת, אחדות זו היא הבסיס לקבלת תורה, כפי שלמדו חכמים שבזמן מתן תורה היה עם ישראל: "כאיש אחד בלב אחד", כי מטרת התורה להקים "ממלכת כהנים וגוי קדוש" - עם שלם ההולך בדרך התורה ולא יחידים השומרים את התורה, בכדי להצליח ליצור את האחדות הזו יש צורך להעמיד כל

שבט במקום המתאים לו, להדגיש את הדגל המיוחד שלו, עם שכנים המתאימים לו, כי רק כך אפשר ליצור אחדות אמיתית שתחזיק לאורך זמן. אולם אין די ביצירת מקום מיוחד לכל שבט, אלא יש צורך גם במקום המאחד את כולם הוא המשכן הניצב באמצע המחנה, במרחק שווה מכל מחנה, ללא עדיפות למחנה זה או אחר, משכן שדרכו ישנה השראת שכינה בעם ישראל, ובאמצעותו יכול העם להתאחד סביב ערכיו, אמונתו ותורתו.

בכך מהווה פרשת במדבר את ההכנה המתאימה ביותר לקבלת התורה בחג השבועות ולכן אנו קוראים פרשה זו לפני מתן תורה.

”ביטולה של תורה - זהו יסודה”

”ולא קם בישראל נביא כמשה עוד, אשר ידעו ה' פנים אל פנים. לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים... ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל” אלו הם הפסוקים החותמים את התורה כולה.

חכמים פרשו את הפסוק האחרון: ”ולכל היד החזקה- זו מכת בכורות. ולכל המורא הגדול- זו קריעת ים סוף. רבי אליעזר אומר: ..ולכל המורא הגדול-ומנין אף בשברי לוחות. נאמר להלן 'ואשברם לעינכם' וכאן הוא אומר 'אשר עשה משה לעיני כל ישראל'”(מדרש ספרי).

רבי אליעזר מבין כי הביטוי 'המורא הגדול' איננו מתייחס רק לנסים ונפלאות שעשה משה כשליחו של הקב"ה, אלא מתייחס גם למעשה שעשה משה מדעתו- שבירת הלוחות לאחר חטא העגל.

רש"י בוחר להתמקד בפירושו לפסוק זה בעיקר להסבר הזה: ”שנשאו ליבו לשבור את הלוחות לעיניהם... והסכימה דעת הקב"ה לדעתו. שנאמר 'אשר שברת'- ישר כחך ששיברת”.

מוזר הדבר שרש"י בחר לסיים את פירושו לתורה במדרש זה. שהרי במדרש זה יש שני דברים שעומדים לכאורה, בניגוד להבנה המקובלת של התורה. התורה היא אלוהית ואילו כאן בחר משה לעשות פעולה נועזת ללא קבלת רשות מהקב"ה ושבר את הלוחות. ורק לאחר מעשה אמר לו הקב"ה, 'ישר כחך ששברת' ולא בא בטענה למשה, כיצד הוא שובר את הלוחות שניתנו לו על ידי הקב"ה ללא קבלת רשות (למרות שיש דעה בחז"ל הרואה בכך בעיה).

הדבר השני העומד בסתירה לכאורה, ללימוד תורה, הוא בכך ששבירת הלוחות גורמת לביטול תורה, שהרי לאחר שבירת הלוחות אי אפשר ללמוד תורה עד אשר ניתנו הלוחות השניים.

”אמר ריש לקיש: פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה. דכתיב 'אשר שיברת' אמר לו הקב"ה יישר כחך ששברת” (מנחות צ"ט, ב'). רש"י מסביר ומרחיב רעיון זה ואומר ”כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. זהו יסודה. כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה..”

רש"י מבין כי רעיון זה איננו נשאר רק במקרה מיוחד של חטא העגל. אלא בכל פעם שיש סתירה בין עשיית טוב לבין לימוד תורה עלינו להעדיף את עשיית החסד, (אם אין מי שיעשה זאת) מכיוון שעשייה זו היא בבחינת 'יסודה של תורה' - היסוד שעליו עומדת התורה, שהוא

עשיית חסד.

בכך מסביר רש"י מדוע הסכים הקב"ה למעשה חריג זה של שבירת הלוחות. משה הרגיש מה המצב הרוחני בו שרוי עם ישראל בחטא העגל ולכן הוא הבין שחייבים לעשות מעשה שיגרום לזעזוע גדול. לכן הוא בחר בפעולה הקשה הזו, ללא נטילת רשות, כי זהו תפקידו של מנהיג. כי ממעשה זה עלינו ללמוד לדורות אחרים, בהם אין לנו אדם כמשה 'אשר ידעו ה' פנים אל פנים'.

רש"י - רבן של ישראל - בחר להביא בסיום התורה שני עקרונות יסודיים בהבנת תפקידה של התורה, התורה אינה באה לצמצם את יכולתו של האדם לקבל החלטות, אלא בדיוק להיפך, התורה מלמדת את האדם את העקרונות האלוניים, שעל בסיסם הוא יכול לקבל החלטות מורכבות, למרות שהן נראות במבט ראשון, נוגדות את לימוד התורה, כי זה עומקה של התורה, כי לפעמים 'ביטולה של תורה - זהו יסודה'.

היהדות איננה שמרנות

בעת האחרונה אנו עדים לביטויים שונים של רבנים ואנשי רוח, המציבים את המשוואה שבין השמרנות לליברליות ומציגים את התורה כמי שהולכת בראש המחנה השמרני ומקדשת את המסגרות הישנות והתפיסות העתיקות, כנגד גישות ליברליות המביאות את האנושות למבוי סתום, בדידות ועצבות, אשר אין לנטות אליהן.

הבעיה הקשה של השמרנות היא ההתרגלות למוכר ולידוע גם במחיר של סיאוב. קריאת התיגר על המשפחה השמרנית נובעת ממשבר של התא המשפחתי, שהאנושות שימרה גם במחיר של בגידות, חוסר תקשורת וסיאוב. כך גם ביחס ללאומיות, שאפשרה מעשי רצח ושחיתות לאורך ההיסטוריה.

האם היהדות היא שמרנית במובן הקלאסי?

רעיון החירות, כפי שהוא בא לידי ביטוי ביציאת מצרים, מלמד אותנו שאסור לנו להישאר במסגרות הישנות, שעלינו לצאת מן הרגיל והמוכר ולשאוף לחירות ועצמאות, למרות הקושי שבדבר.

התורה מלמדת אותנו שהמסגרת העתיקה קדושה רק אם יש בה תוכן אמת. 'איש ואישה, זכו שכינה ביניהם, לא זכו, אש אוכלתם'. אין הצדקה לקיום התא המשפחתי, אם איננו ממלא את יעודו.

לכן בתורה קיימת גם מצוות גירושין, ואין נישואים בלתי ניתנים לפירוק, ומצד שני אין אפשרות אמיתית לבניית משפחה ללא הקשר האמיתי שבין איש לאישה. כי 'זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם'.

כך גם בית המקדש, מקום השראת השכינה- אין לו זכות קיום אם יש שנאת חנם, עוולות וחוסר צדק, או מצב רוחני רעוע, כדברי הנביאים הנביאים.

התורה מציבה יעד של השראת שכינה בתוך המסגרות העתיקות, אולם היא איננה שומרת על המסגרת כאשר המסגרת עצמה גורמת לעוולה.

לכן עם ישראל נאלץ לגלות מארצו: אין הצדקה לקיומו בארצו אם איננו ממלא את ייעודו.

ההבדל המהותי בין התפיסה הליברלית ליהדות היא בשאלה מהו האדם.

פרויד ניסח את התפיסה הפסיכולוגית המקובלת בתקופה המודרנית והסביר שאין הבדל מהותי בין אדם ובין כל בעל חיים אחר, משום שרגשות, מחשבות ואמונות מסתירים אוסף של יצרים חייתיים שונים, ותפקידה של האנושות הוא לעדן אותם, כי אחרת לא תצליח להתקיים.

זו בעצם אמונת המצרים שראו בבהמה אלוהים, בהנחתם שלאדם יש רק נפש בהמית.

היהדות איננה מתעלמת מהנפש הבהמית, אולם היא מאמינה שיש נפש אלוקית, ונשמתו של האדם היא אלוקית.

האדם מגיע לחירות הפנימית כאשר הוא מצליח לרתום את כל כוחות נפשו, הבהמית והאלוקית לעבודת ה', מתוך התחדשות יום יומית.

כפי שלימד אותנו רבי יהודה הלוי "עבדי הזמן, עבדי עבדים הם" - עבדי המסגרות השמרניות וגם עובדי העולם הפוסט מודרני, עבדי עבדים הם.

'עבד ה' - היודע לבחור בכל יום מחדש בעבודתו, כי זוהי הבחירה הנוגעת בעולם הנצחי, האין סופי, המתגלה לנו דרך התורה, 'הוא לעולם חופשי'.

לכן שוחטים את הבהמה בפסח ומעלים את העולם החומרי אל הנצח, אל הנשמה.

היהדות איננה שמרנית ואיננה ליברלית, היהדות היא הבחירה בחופש האמתי, בחופש האלוקי. אז יש קדושה במסגרות העתיקות, קדושה הבאה מתוך התחדשות פנימית.

לכן אומרת התורה "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלוהיכם" (ויקרא כ"ה, נ"ה) - מסביר רש"י: "שטרי קודם" - אין כאן טענה קניינית פשוטה, אלא אמירה עמוקה בהבנת המושג 'חרות'. ביציאת מצרים יצאנו מעבודת לבני אדם, שהיא עבודת מגבילה ומשעבדת, לעבודת לאין סוף, עבודת שהיא החירות הנצחית, האמתית. לכן אסור לשעבד כל אדם מישראל, כי עם ישראל הוא זה המגלה בעולם את הרעיון העמוק שחירות אמיתית איננה לעשות ככל העולה על רוחו של אדם, חירות אמיתית היא רק כאשר האדם משעבד את עצמו למהותו - 'צלם אלוקים'. לכן, רק ביחס לעם ישראל מצווה התורה 'כשכיר שנה בשנה יהיה עמו, לא ירדנו בפרך'. ככל שהעולם יתקדם ויתפתח, כך תגיע האנושות כולה להבנה זו. דווקא בתקופתנו ניתן לראות כיצד חופש ללא גבולות וללא מצפן מוסרי אלוקי איננו חירות, אלא שיעבוד לתאוות ולבהמיות ולאבדן דרך, נפשית וחברתית. דווקא היום אפשר

להבין בצורה עמוקה יותר את האמירה האלוקית 'כי לי בני ישראל עבדים' - עבודת שיש בה חירות אין סופית.

השמירה על המסגרת שדרכה יכולה להתגלות הקדושה איננה בכל מחיר, היא תלויה בתוכן שבני האדם יוצקים לתוכה, אולם מאידך, מסגרות אלו הן הדרך היחידה להוראת השכינה וגילוי חרות האדם באמת. כי כך ברא הקב"ה את האדם, כי כך הוא טבעו של עולם.

קבלת התורה בתשלומים

"זמן מתן תורתנו" - כך אנו מגדירים את חג השבועות בתפילה. גדולי ישראל דנו בשאלה מדוע החג מוגדר 'מתן תורה' ולא 'קבלת תורה'. אחת התשובות אומרת כי באמת מעמד הר סיני היה בז' בסיוון (כדעתו של רבי יוסי, החולק על חכמים הסוברים שמה עד היה בז' בסיוון) ולכן אמרו חכמים שהקב"ה נתן את התורה למשה בז' בסיוון, אבל משה ה'הוסיף יום אחד מדעתו והביא את לוחות הברית בז' בסיוון ולכן קבלת התורה הייתה יום לאחר נתינתה. (ט"ז על שו"ע תצ"ד ועוד).

הרעיון העומד בבסיס דעה זו הוא שיש פער מהותי בין נתינת התורה על יד הקב"ה ובין יכולתו של בשר ודם לקבל את התורה ולהבינה.

ישנה מחלוקת בין האחרונים בעניין אמירת תחנון לאחר חג השבועות. ישנם הסוברים שרק עד ח' בסיוון אין אומרים תחנון ויש הסוברים שאין אומרים תחנון עד י"א בסיוון בגלל שעד תאריך זה ניתן היה להקריב את קורבנות החג שלא הספיקו להקריב בחג עצמו והם נקראים 'ימי התשלומים'. (עיי' בדברי הרמ"א לשו"ע סימן תצ"ד והשווה דבריו בסימן קל"א הפוסק שאין לומר תחנון רק עד ח' בסיוון ובמשנ"ב המביא את דברי האחרונים החולקים על כך וסוברים שאין לומר תחנון עד י"א בסיוון). הסממן היחידי שנשאר לנו על מנת לציין את ימי התשלומים של חג השבועות, ימים בהם אפשר עדין להקריב את קרבן החגיגה של חג השבועות, הוא אי אמירת התחנון, המעיד על כך שימים אלו, ימי שמחה הם.

אולם כדאי להתבונן בדבר. חג השבועות הוא החג היחיד משלושת הרגלים שבו ימי התשלומים הללו, הינם ימי חולין. הן בפסח והן בסוכות ימי התשלומים הם ימי חול המועד, כי זה גם הרעיון הבסיסי של חול המועד - המשכת הקדושה המיוחדת של החג על פני שבוע שלם.

מדוע אם כן, דווקא בחג השבועות אין חול המועד? אולי ניתן לומר שהדבר מלמד ההבנה המיוחדת קבלת התורה על ידי עם ישראל. התורה נתנה לנו על מנת שנממש אותה בחיים היומיומיים ונדע כיצד לקדש את ימי החול ולהתעלות בהם. קל יותר להתנתק מחיי המעשה הימי חול המועד ולעסוק בהם בתורה ובתפילה, אבל בכך בלבד לא מסתיים תפקידה של התורה. התורה צריכה לבוא לידי ביטוי בחיי המעשה הפשוטים, לכן ימי חול המועד של שבועות אינם ימי חג בהם אסורה עבודה רגילה, אלא הם ימים רגילים שבהם יש עדין אפשרות

להמשיך ולממש את קבלת התורה על ידינו. הסתכלות זאת נוכל גם להמשיך על פני השנה כולה ולהפוך אותם לימים של תשלומים לחג מתן תורה. על פי רעיון זה נבין מדוע המנהג של אי אמירת תחנון עד יא בסיוון התקבל דווקא בארץ ישראל ואילו בחו"ל נוהגו לומר תחנון החל מח' בסיוון. שהרי דווקא בארץ ישראל אפשר לגלות את הקדושה שבתוך החיים המעשיים.

בדרך זו ניתן גם להסביר את העובדה המיוחדת שהתורה עצמה איננה מציינת שחג השבועות, הוא חג הקציר, הוא גם יום מתן תורה, כי התורה רוצה ללמדנו שתפקידנו הוא לקבל את התורה ולממש את החזון שלה, בתוך ימי המעשה, מתוך קציר החיטים, מתוך העשייה של ימי החולין ובכך אנו מקדשים את המציאות.

לדבר בדברי תורה

"ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם..." כך מגדירה התורה את החיוב ללמוד וללמד בפרשתנו. בשבוע שעבר עסקנו בדברי רש"י שהסביר את דברי הפסוק "ושיננתם לבניך- בניך אלו תלמידך". לעומת זאת, כאן מסביר רש"י את הדברים כפשוטם "משעה שהבן יודע לדבר, למדהו 'תורה ציווה לנו משה'. שיהא זה לימוד דיבורו, מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו משיח עימו בלשון הקודש ומלמדו תורה..." (ע"פ סיפרי).

מדוע הבינו חכמים שכאן מדבר הפסוק על החיוב האישי של ההורים ללמד את בניהם תורה ואילו בפרשת שמע הבינו חכמים שמדובר דווקא במורים ולא בהורים.

יש הבדל בין שינון לבין דיבור. שינון מבטא ידע ואילו דיבור הוא עצם היכולת לדבר. מה שנקרא "שפת אם". כאשר התורה עוסקת בצורך ללמוד תורה על מנת להגיע לדרג של שינון "שיהיו דברי תורה משוננים בפיו", הרי שהמורה מלמד טוב יותר, כי מולו הילד מרגיש עם יכולת בחירה יותר גדולה, כפי שהסברנו בשבוע שעבר. אולם ישנו לימוד בסיסי יותר והוא הקניית הדיבור הבסיסי ביותר לילד. זהו תפקידם של ההורים. כאשר הילד סופג בביתו את לימוד התורה מיד כשהוא מתחיל לדבר התורה הופכת ל'שפת האם' שלו. ומכאן הדרך ללימוד מעמיק ולאהבת התורה סלולה וברורה.

הרי לנו שני שלבים בלימוד התורה. השלב הראשון של הקניית שפת התורה והקניית הידע הבסיסי של פסוקי התורה וההבנה הפשוטה שלהם- מוטל על ההורים ואילו השלב השני הוא השינון- הוא שלב ההבנה והידיעה- מוטל על המורים והמחנכים, כי כאן זקוק הילד למרחב רוחני פתוח יותר שאיננו קיים תמיד כאשר הוא 'כפוף' ולהוריו.

עניין נוסף שמדגיש רש"י בדבריו הוא שיש קשר הדוק בין לימוד התורה ללשון הקודש. כאשר ב'לשון הקודש' אולם מדברים בשפה אחרת הרי שלימוד התורה איננו חלק בלתי נפרד מאישיותו של הלומד. על מנת לגדל אנשים שהתורה חיה בקרבם כתורת חיים צרכים שגם השפה הפשוטה 'שפת האם' שלהם תהיה אף בלשונה של התורה.

במשך אלפי שנים היה נתק בין הלשון המדוברת של העם היהודי לבין שפתה של התורה, רק בדורות האחרונים ממש אנו זוכים לחיות במדינת ישראל-מדינה בה השפה המדוברת היא

לשונה של התורה, לשון הקודש. ועל כן, כמעט כל ילד הגדל במדינת ישראל זוכה לכך ששפת האם שלו היא לשון הקודש- שפתה של התורה. מכאן הדרך קצרה יותר להפוך את התורה לתורת חיים המעצבת את דרכה של המדינה בחיי הכלל והפרט.

”בניך אלו תלמידך”

”ושיננתם לבניך ודברת בם...” חכמים מסבירים ”בניך-אלה תלמידך” ומוסיפים ומביאים הוכחות לכך מן הפסוקים: ”וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים. שנאמר: ’ויצאו בני הנביאים’ וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו? אלא מכאן לתלמידים שהם קרויים בנים..” (מדרש ספרי).

רש”י מביא הסבר זה אולם הוא מביא בתחילה פסוק נוסף המבטא את הרעיון: (שכנראה הופיע בגרסה שלו למדרש) ”בנים אתם לה’ אלוקיכם”. כיצד ניתן ללמוד מפסוק זה שאכן תלמידים קרויים בנים? האם אפשר בכלל להשוות את הקשר בין הקב”ה לעם ישראל לבין הקשר בין מחנך לתלמידו?

האם באמת ניתן להשוות בין מחנך או רב לבין ההורים ביולוגיים, הרי גם חכמים כבר אמרו ”שלושה שותפים באדם, הקב”ה, אביו ואימו”- שלושה ולא יותר. כך גם מקובל יותר שהמורים והמחנכים הם בבחינת שליח של ההורים ולא ממלאים את מקומם.

אמירה חריפה זו של חכמינו מלמדת אותנו מהי מידת אחריותו של המחנך, כיצד הוא צריך להסתכל על תלמידו.

אם המחנך הוא ’רק’ שליח של ההורים, השליח איננו מחויב לעשות יותר מאשר ההורים, אם כאשר ההורים אינם מתאמצים בחינוך ילדיהם, או אינם יודעים כיצד לחנך וללמד כראוי, יחשוב המחנך בלבו ’אם הם אינם מתאמצים, אם הם אינם רוצים לעזור לבנם, למה שאני יתאמץ?!

באה התורה ומציבה רף חדש וגבוה יותר מן המקובל ’בניך אלו תלמידך’- גם כאשר ההורים אינם ממלאים את תפקידם כראוי מוטלת על המחנך החובה לראות בתלמידו כאילו הוא בנו.

דרישה זו של התורה משנה גם את ההסתכלות הבסיסית על התלמיד. כשם שהורים אוהבים את ילדם בכל מצב גם כאשר אין הוא מתנהג כראוי, כך גם המחנך צריך לנהוג. כשם שהורים חושבים כל הזמן כיצד להיטיב עם ילדם-כך גם המחנך צריך לחשוב.

כמובן שהסתכלות זו איננה באה להחליף את ההורים, איננה באה במקום התפיסה המקובלת, הרואה במחנך שליח של ההורים, הסתכלות זו מוסיפה נדבך נוסף על גבי המבט הפשוט, נדבך המגדיל את המחויבות של המחנך ואת אחריותו הרבה כלפי המקצוע.

ישנו הבדל יסודי בין תלמיד לבין בן. ההורים רואים בבנם את ממשיך דרכם, את החוליה החדשה בשרשרת הדורות ומצפים שהילד ימשיך בדרכם. לעומתם הבן איננו רוצה להמשיך רק בגלל שהוא נולד להורים מסוימים. הוא רוצה ללמוד ולעמוד על דעתו ומתוך כך לבחור את הדרך שלו. ההורים בדרך כלל, 'משוחזרים' ואינם נותנים לילדם לבחור בדרך שלו, כי מראש הוא יודע מה רוצים ההורים ממנו.

כאן בא תפקידו המיוחד של המחנך. המחנך יכול ללמד ולפתח את חשיבתו של הילד בצורה פתוחה יותר, בצורה הנותנת לילד את המקום לבחור בעצמו. במובן זה ניתן להשוות בין הקב"ה לבין המחנך. הקב"ה ברא את האדם בצלמו ונתן לו את האפשרות ללמוד את התורה, לפתח את העולם ולבחור בדרך הטובה. למרות שהוא מחיה את הכל בכל רגע ורגע- יש לכל אדם את האפשרות לבחור בין טוב לרע. מתוך 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך' אנו מגיעים לפסוק השני 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך' אלו הם דברי התורה המלמדת אותנו כיצד לבחור בטוב. ומתוך זה אנו יכולים גם לעסוק בחינוך 'ושיננתם לבניך -אלו תלמידך'.

לכן מביא רש"י את דברי חז"ל, שאינם על פי פשוטו של מקרא, האומרים שהתלמידים הם בבחינת בנים, כי ביכולת ללמד ולאגור את התלמיד יש למחנך ולמורה יתרון גדול שאין להורה הביולוגי.

תורה משולשת לעם משולש על ידי שלישי

"ברוך המקום שנתן תורה משולשת לעם משולש על ידי שלישי ביום שלישי לחודש השלישי" (שבת פ"ח, א) מימרא זו נראית במבט ראשון כמו כתב חידה מוזר. רש"י מסביר תורה משולשת- תורה נביאיים וכתובים, עם משולש- כהנים, לוויים וישראל, על ידי שלישי- מרים, אהרן ומשה, ביום השלישי לפרישה, בחודש השלישי הוא חודש סיוון. אכן, עלינו לנסות ולהבין מה בא רעיון זה ללמדנו.

המהר"ל מסביר שהתורה היא החכמה המושלמת מכיוון שהיא חכמה אלוקית. החכמה השלמה היא הסתכלות ישרה על המציאות. לעומת ההסתכלות האנושית שהיא נוטה תמיד לימין או לשמאל "שכל דבר משולש יש בו היושר- הוא באמצע- אין נוטה מן היושר לא לימין ולא לשמאל" ממשיך המהר"ל ומסביר כי עם משולש הוא עם ישראל שיצא מיעקב אבינו שהיה האב שידע למצוא את קו האמצע בין אברהם שמידתו היא חסד לבין יצחק שמידתו היא דין. כך גם עם ישראל המאזן בין הכהנים שמידתם היא חסד ללוויים שמידתם היא דין. כך גם משה שהיה שלישי לאחיו ומידתו היסודית היא היושר הטבעי כפי שמשתקף ממעשיו כאשר היכה איש מצרי שהיכה את העברי וכאשר התערב בין הניצים ואמר לרשע: "למה תכה רעך" ולבסוף התערב בכדי להציל את בנות יתרו מן הרועים. כך גם החודש השלישי והיום השלישי מבטאים רעיון זה (תפארת ישראל פי"א).

המהר"ל ממשיך ומסביר בהרחבה כי ההבדל המהותי בין התורה לבין חכמות אחרות הוא בכך שהתורה היא חכמה אלוקית ולכן אי אפשר להשוותה לכל חכמה אנושית.

אולם אם כך הם הדברים, אזי יש לשאול ומה בכך שהתורה מגלה את היושר הרי גדולתה איננה אלא בכך שהיא אלוקית.

נראה כי הדגש איננו רק בכך שהתורה היא היושר המוחלט אלא באים חכמים ומלמדים אותנו יסוד חשוב: שבכדי שנבין את ישרותה של התורה עלינו להיות ישרים בעצמינו. לכן התורה ניתנה לעם ישר (ישר-אל) על ידי אדם שיש בו ישרות טבעית פנימית.

גם ספר בראשית נקרא ספר הישר בגלל האבות שנקראו ישרים. ועל כך אמרו חכמים "דרך ארץ קדמה לתורה"

אי אפשר להבין את דברי התורה ללא ישרות פנימית. כפי שאומר הפסוק "ישרים דרכי ה';

צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" – בדרכי ה' עצמם. כי בדברי התורה אפשר להיכשל כאשר לומדים אותם ללא יושר טבעי הנובע ממעמקי הנפש.

יעקב אבינו זכה להקים את בית ישראל בגלל שהייתה לו היכולת לאזן בין כוחות הנפש השונים ולמצוא את דרך הישר, לכן נוסף לו השם 'ישראל'. לכן הוא נקרא "בחיר האבות".

משה רבנו נבחר אף הוא לקבל את התורה בגלל היושר הפנימי שלו כי ללא תחושת יושר פנימית וללא מוסר טבעי אי אפשר לקבל את התורה ולהבניה באמת.

התורה המשולשת ניתנת לעם משולש על ידי השלישי, כי הישרות יכולה להתגלות לאחר שני השלבים הראשונים. כל דבר מתחיל מן הרצון להשפיע זוהי מידת החסד, לאחר מכן השפע יוצר בעיות מכיוון שהוא ניתן ללא מעצורים, אזי באה מידת הדין השמה גבולות ברורים. אולם גם שלב זה בא פעמים רבות בצורה קיצונית וגורמת לעצירת התהליך החיובי. לאחר המטוטלת הזו באה שלב האיזון המגלה את הדרך הישרה. איזון בין רצון להשפיע ולתקן ללא גבול לבין ההבנה שללא גבולות גם השפע יגרום לנזק. איזון זה הוא התורה והלכותיה. היא דרך הישר.

”בדיבור אחד נאמרו”

”וירד משה אל העם ויאמר אליהם: וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר: אנכי ה' אלוקיך. ...” פתיחה זו לעשרת הדברות שונה היא מן הפתיחות המקובלות של משה לאורך התורה כולה, כי היה על משה להתחיל מיד ב”אנכי” ולא להקדים את האמירה ”וידבר אלוקים...”. רש”י מביא את דרשת חכמים האומרת: ”מלמד שאמר הקב”ה עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך... אלא שחזר ופירש על כל דיבור ודיבור בפני עצמו” מסביר ”שפתי חכמים” כי את הדברות כולן אמר הקב”ה בדיבור אחד ולאחר מכן חזר ואמר את שתי הדברות הראשונות בפני עצמן בכדי שהעם יוכל להבין ואילו את יתר הדברות אמר משה רבנו.

מה משמעותה של אמירה בדיבור אחד כאשר בני האדם שאמורים להבין את הדברים אינם יכולים להבין את הדיבור? מסביר המהר”ל שמכיוון שכל מצוות התורה נובעות מתוך עשרת הדברות, הרי שמצוות התורה כולן נאמרו בדיבור אחד. ביטוי זה בא ללמדנו כי התורה כולה הינה חטיבה אחת ומי שכופר אפילו באות אחת מן התורה, כופר בעצם התורה כולה.

עוד מוסיף המהר”ל ומסביר כי דיבור אחד פירושו אחדות מוחלטת ואילו אנו חיים בעולם הזה, הוא עולם הפירוד, כי במציאות הטבעית הפשוטה נראה כי יש בה כוחות רבים הלוחמים זה בזה ואינם מכוונים כולם למטרה אחת. אולם התורה היא הגילוי של האחדות האלוקית המוחלטת, לכן נתן הקב”ה את התורה כי רק על ידי שמירת מצוותיה אפשר לגלות את האחדות האלוקית המסתתרת בעולם הזה. (גור אריה כאן)

יש להוסיף מימד נוסף לדברי חז”ל הללו. מצוות התורה מקשה אחת הן, לא רק בגלל שנתנו מבורא עולם ללא כל חילוקים ולכן הכופר באות אחת כופר העצם בנותן התורה, אלא גם בגלל שעשרת הדברות משלימות אחת את השניה, אינו דומה שומר השבת מתוך אמונה בבורא עולם לשומר שבת מתוך תפיסה אנושית מוסרית, אינו דומה המאמין באל אחד ללא הבנה כי אמונה זו צריכה לבוא לידי ביטוי בשמירת השבת, למאמין כי האמונה באל אחד חייבת לבוא לידי ביטוי גם במימד הזמן. כיבוד הורים הבא מתוך אמונה כי שלושה שותפים יש לאדם ולכן בכיבוד ההורים אנו גם מכבדים את השותף השלישי שהוא בעצם מחיה את כולם, ששל לו מימד מוחלט ונצחי ואילו מי שמכבד את הוריו רק בגלל השיקול הכדאי, כפי שמצוי לפעמים

בזמנינו... ימצא תמיד את התירוץ למה יש דברים אחרים חשובים יותר.

אחדות מוחלטת זו של המצוות כולן, נותן משמעות נצחית ומוחלטת לכל המצוות בין אם הן מובנות לנו ובין אם לאו. אחדות נצחית ומוחלטת זו מלמדת אותנו כי אם חסר מרכיב אחד משפיע הדבר על המערכת כולה. כי התורה כולה נותנת לנו את האיזונים הנדרשים בין כוחות וערכים שונים כי הכוחות השונים באים ממקור אחד באחדות מוחלטת. כשם שנפש האדם אחת היא (כדברי הרמב"ם שמונה פרקים) וכוחות הנפש השונים הם גילוי מגוון של נפש אחת, כך גם התורה כולה אחת היא והמצוות השונות והערכים השונים המופיעים בה נראים לפעמים כסותרים או לא מתאימים, משלימים הם זה את זה ומגלים הרמוניה נפלאה, אחדות אלוקית- "מה שאי אפשר לאדם לומר כן".

”תפסת מרובה - לא תפסת”

”לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמור לעשות מצוות ה’ אלוקים אשר אנכי מצווה אתכם”

ציווי זה כולל שני חלקים. האחד לא להוסיף על מצוות התורה והשני לא לגרוע מצווי התורה. לכאורה יש כאן שני ציוויים שאינם קשורים זה לזה. הרי האיסור לגרוע ממצוות ה’ הוא ברור, כי אם התורה צוותה למשל, לשבת בסוכה שבעה ימים, האם יעלה על הדעת שיהיה מותר לשבת רק שישה ימים? לעומת זאת, האם באמת אסור להוסיף, הרי חכמים הוסיפו מצוות ואיסורים רבים על המצוות המופיעות בתורה. אמנם חכמים אומרים שכאשר ישנן תקנות ותוספות על הנאמר בתורה, צריך להדגיש שהציווי הוא מדרבנן. (למשל, אין לשבת בשמיני עצרת בסוכה, אלא אם כן מדגישים שאין בישיבה משום מצוות ישיבה בסוכה). אבל, לכאורה, אם אדם רוצה להוסיף ולקבל על עצמו דברים נוספים, מדוע צריך להדגיש זאת, הרי ראוי לאדם לקדש את עצמו במותר לו? ועוד, האם באמת אפשר לדמות את איסור ההוספה לאיסור לגרוע ממצוות ה’, הרי יש כאן רצונות הפוכים לחלוטין. הרוצה לגרוע, בא לזלזל ולמעט ואילו הרוצה להוסיף בא להוסיף קדושה?

נראה כי גם בחיים היום-יומיים שלנו אנו נתקלים בתופעה דומה. קשה מאוד לקיים את הדברים בהם אנו חייבים בבית או במקום העבודה, הרבה יותר קל להירתם למשימות אותם איננו חייבים לעשות, כי יש בזה תחושה של עשייה מעבר למחוייב, אולם פעמים רבות אנו עושים לעצמינו ”הנחות” ואמרים, אנו עושים מעבר למצווה, אז מה יקרה אם נוותר קצת לעצמנו בדברים הבסיסיים וההכרחיים?

באה התורה ומדגישה שכל תוספת יכולה לבוא רק לאחר שאנו עושים את הדברים הבסיסיים המוטלים עלינו. הרי גם הדברים הבסיסיים אינם כה פשוטים וקלים. רק אם ניקח לדוגמא את הציווי ”ואהבת את ה’ אלוקיך” המופיע בפרשתנו, האם פשוט לקיימו באמת ובלב שלם?!

לכן באה התורה וקושרת את שני הציוויים הנראים כהפוכים זה לזה. כי לפעמים אנו נמשכים את ההידורים והתוספות בגלל שאנו רוצים לחפות על חוסר היכולת לעשות את מצוות התורה כראוי. לפעמים הרצון לקדש את עצמך במותר לך בא על חשבון ההקפדה על מצוות של בין אדם לחברו כראוי.

לכן חייב כל אחד לבדוק את עצמו, האם הוא באמת עושה את המוטל עליו כראוי, לפני שיקח על עצמו להדר ולהוסיף, כי אם התוספת איננה אמיתית, לא רק שאין תוספת קדושה, אלא גורמת לתוצאה ההפוכה...

ואולי לזה כיוונו חז"ל באומרם: "תפסת מרובה- לא תפסת. תפסת מועט-תפסת".

זה שעולה וזה שיורד...

בחג השבועות אנו מסיימים לספור שבעה שבועות מהקרבת קורבן העומר הבא מן השעורים שהוא מאכל בהמה, עד הבאת לחם הפנים מן החיטה שהיא מאכל אדם.

בכיוון זה הסבירו רבים מגדולי ישראל את הקשר שבין חג השבועות לחג מתן תורה וכדברי בעל ספר החינוך: "שכל עקרון של ישראל אינו אלא התורה... והיא עיקר וסיבה שנגאלו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה..." (מצווה רע"ג). הרי שישנה התעלות רוחנית בין חג הפסח שהוא חג הגאולה הגשמית לחג השבועות הוא חג מתן תורה, בו אנו מגיעים לדרגה הגבוהה של קבלת התורה.

אולם ברבות מקהילות ישראל נוהגים, על פי תורתו של האר"י הקדוש, לתת לכל יום ויום מידה מיוחדת. היום הראשון לספירה מתחיל ב"חסד שבחסד" ואילו היום האחרון של הספירה מסתיים במידת "מלכות שבמלכות". על פי תורת הסוד ישנם שבע מידות כאשר העליונה שבהן היא מידת החסד ואילו הנמוכה שבהן היא מידת המלכות. אם כן נראה כי על פי תפיסה זו, היום הראשון לספירה הוא העליון ביותר ואילו חג מתן תורה הוא הנמוך שבהם.

אכן, ישנם שתי נקודות מבט המשלימות זו את זו ביחס שבין פסח לשבועות. מצד אחד, עם ישראל היה שקוע בטומאת מצרים ולכן הוא צריך להתעלות מבחינה רוחנית מיום ליום עד הגיעו לחג השבועות בו הוא ראוי לקבל את התורה.

אולם מן הצד השני יש ביציאת מצרים את קריאת הכיוון של התגלות היותו של עם ישראל כשליחו של הקב"ה לגילוי שמו בעולם, על ידי התורה. במובן פנימי זה מתחילה ספירת העומר את תהליך ההתחברות של התורה האלוקית אל העולם, על ידי כך שמידותיה של תורה הולכים ומתגלים בעולם, החל ממידת החסד וכלה במידת המלכות.

האר"י הקדוש מלמדינו שבכל יום מימות הספירה צריך האדם לתקן את המידה המיוחדת לאותו יום (שער הכוונות), מכיוון שגם באדם עצמו ישנן שתי מגמות הפוכות אלו. מן הצד האחד התעלות כלפי מעלה ומן הצד השני צריך האדם לזכור כי התעלות זו איננה מנותקת מעולם העשייה ולכן היא צריכה להגיע עד מידת המלכות המבטאת את החיבור שבין העולם הרוחני לעולם הגשמי. כמו שמלכותו של בשר ודם צריכה להתגלות בתוך המציאות. כך גם מלכותו של אלוקים צריכה להתגלות בתוך המציאות. זוהי מהותה של התורה, כפי שענה משה

למלאכי השרת ששאלו "מה לילוד אישה ביננו... תנה הודך על השמים" ועל זה ענה משה: "רבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אמר להם: למצרים ירדתם, לפרעה נשתעבדתם, תורה למה תהא לכם? "שבת פח). דהיינו, עניינה של תורה היא ההתגלות האלוקית בעולם הגשמי, זהו תפקידו של עם ישראל בעולם ולצורך זה יש ללכת בשני הכיוונים המנוגדים, מן הצד האחד התעלות רוחנית של האדם כלפי העולם הרוחני העליון ומן הצד השני הסתכלות כלפי מטה- לתוך העולם הזה, כיצד לפעול בו על מנת לגלות את האור האלוקי.

כולנו בעצם גרים...

תאור מעמד הר שני מתחיל בפרשת יתרו עם התיאור המפורט של ההכנה למעמד המיוחד ועם המטרה של נתינת התורה: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". לאחר מכן מתארת התורה את המעמד עצמו ואת הכתוב בעשרת הדברות שנכתבו על לוחות הברית. לאחר מכן עוברת התורה ללמד שורה ארוכה של מצוות במרכזן פרשת משפטים הכוללת בתוכה מצוות רבות העוסקות בדיני ממונות.

אולם בסופה של הפרשה אנו חוזרים אל מעמד הר סיני: "ואל משה אמר עלה אל ה'... וניגש משה לבדו... ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים... ויקח משה חצי הדם וישם באגנות... ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה" ורק לאחר מכן נאמר: "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה ואתנה לך את הלוחות..." הרי מבואר כי מעמד הר סיני נחלק לשניים. מדוע נחלק המעמד לשניים ומדוע באה בין החלקים פרשת משפטים דווקא?

חכמים לומדים את תהליך הגיור של כל אדם הרוצה להצטרף לעם ישראל מן הפסוקים הללו, כפי שהביא רש"י: "ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים" וכפי שפסק הרמב"ם: "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבתן... וכן לדורות, כשירצה הנכרי להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה. צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן" (איסורי ביאה, פי"ג.). כיצד משווים חכמים בין בניהם של אברהם יצחק ויעקב ובין כל אדם הרוצה הצטרף לעם ישראל?

ישנו הבדל יסודי בין שני החלקים של מעמד הר סיני, בחלק הראשון המופיע בפרשת יתרו אנו מקבלים את התורה באופן כללי, מצד החיבור לתפקיד הכללי של עם ישראל, "לי סגולה... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" ולכן הוא נעשה בכפיה. "ויתייצבו בתחתית ההר- מלמד שכפה עליהם הר כגיגית". ובהמשך: "ויהי ביום השישי- התנה הקב"ה אם יקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתם", לעומת זאת, בחלק השני עוסקת התורה במעמד הר סיני הפרטי של כל אחד ואחד, רק לאחר שהעם שומע את ספר הברית הוא אומר "נעשה ונשמע"- הוא מסכים לקבל זאת עליו. לכן גם נעלם התאור של היראה והריחוק ובא התיאור של הקרבה בין עם ישראל לקב"ה. כך גם בעניין הגיור שעבר כל אחד מישראל. מצד החלק הכללי שבכל

יהודי אין צורך בגיור כלל, אולם מצד הבחירה החופשית של כל אדם ואדם הוא זקוק לתהליך של גיור.

פרשת משפטים- דיני ממונות ובין אדם לחברו- הוא הגשר בין הפן הכללי שבתורה לבין הפן הפרטי ולכן היא המפסיקה בין שני החלקים המשלימים של מעמד הר סיני.

נתנה תורה ונתחדשה הלכה

למעמד הר סיני ישנה משמעות עצומה בראיית התורנית, מעבר לעובדה שהתורה נתנה בפועל במעמד זה. אחת המשמעויות באה לידי ביטוי בדברי חכמים במשנה, האומרים שגיד הנשה נאסר רק בבהמה טהורה ואם אדם אכל גיד הנשה של בהמה טמאה הוא לא עבר על איסור גיד הנשה. חכמים הסבירו זאת באומרם: "מסיני נאסר אלא שנכתב במקומו" (חולין פ"ז בסופו). זאת אומרת שגם הפסוקים המופיעים בספר בראשית בהקשר לסיפורו של יעקב אבינו אשר נפגש עם המלאך שנאבק עמו "ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו..." מתאר את המאבק אולם הפסוק המסכם: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד השנה עד היום הזה" נאמר בזמן נתינת התורה בסיני ונכתב במקומו.

הרמב"ם (בפרושו למשנה זו) מרחיב ומסביר עקרון זה: "והוא שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נוהרים ממנו או עושים אותו היום, אין אנו עושים זאת אלא מפני ציווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' ציווה בכך לנביאים שקדמוהו. דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי, לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני... וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' ציוונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם אבינו..."

יחודו של משה רבנו אבי הנביאים הוא בדרגת הנבואה שלו, אפילו אברהם, יצחק ויעקב, שהיו אבות האומה, לא הגיעו לדרגתו של משה רבנו, עליו אמרה תורה: "פה אל פה אדבר בו ומראהו ולא בחידות..." ולכן רק מצוות שנתנו על ידו יש להם תוקף מחייב מן התורה.

ועוד נקודה חשובה ויסודית בהבנת מהותם של מצוות התורה אנו למדים מדברי הרמב"ם, גם מצוות שיש להם הבנה, או שיש להם הסבר היסטורי, אינם שונים באופן מהותי ממצוות שאינן ניתנות להבנה אנושית, כל תוקפן של מצוות התורה נובע מן הציווי שנצטוו בני ישראל בהר סיני.

איננו מלים את ילדינו בגלל שאברהם אבינו מל את בני ביתו, אנו מלים את ילדינו בגלל הציווי שנצטווה העם כולו בהר סיני, אולי נכון לומר כי אברהם מל את ביתו בגלל שהגיע לדרגה כזו שיכול היה לקיים את מצוות המילה טרם שנתגלתה בעם ישראל וכהקדמה לכך. וכן גם המצוות האחרות המוזכרות בתורה טרם ציוויים. יעקב אבינו נקע את גיד הנשה כגילוי מוקדם לציווי

שיבוא בהר סיני, ולכן הציווי ומשמעותו העמוקה נובעת מן השמים ולא מסיפור מקרי של נקיעת הגיד.

בחג השבועות מוטלת עלינו החובה והזכות לנסות ולהפנים את המעמד הנשגב של קבלת התורה בו נתנו תרי"ג מצוות לכל עם ישראל, כאיש אחד בלב אחד, במעמד נבואה חד פעמי ולכן אין אנו יכולים להבין בצורה אמיתית את עומקם של המצוות. כל נסיונותינו לתת טעמים למצוות נועדו בכדי לתת "טעם", בכדי לעשות את המצוות טעימות יותר, בכדי לקרב את הדברים לעולם החווייתי שלנו, אולם אין אנו מתיימרים להבין את עומקם האמיתי של המצוות ולשם מה נתנו לנו כל פרט ופרט מפרטי המצוות. כי התורה "רחבה מיני ארץ ועמוקה מיני ים" ואנו רואים רק את החלק החיצוני והשטחי של עולם אין סופי זה.

היכולת שלנו להתחבר אל העולם האלוקי- האינסופי של התורה, אל מה שמעבר לטעם ודעת תלויה בהבנה יסודית זו. זוהי הדרגה שבאה אחרי מ"ט הספירות, החיים העמוקים שמעבר להבנה האנושית הפשוטה, שם מתחברים שמים וארץ, על ידי התורה.

”אני מקפיד על עשרת הדברות”!?

תופעה נפוצה מאוד בעת החדשה היא האמירה 'אני אדם מאמין' 'אני שומר מצוות בלב' 'אני מאמין במה שכתוב בתורה אבל לא בכל הפירושים של חכמים' או לפעמים גם 'אני מקיים את עשרת הדברות'. על פי סקרים שונים למעלה משמונים אחוז מן היהודים במדינת ישראל מאמינים באלקים, מציינים את השבת כיום מנוחה, צמים ביום הכיפור ועוד... נראה לי שאם ישאלו בסקר 'האם אתה מאמין או מקפיד על עשרת הדברות' נקבל גם כן תשובה זהה.

כיצד עלינו להתייחס לאמירה כזו? מצד אחד אפשר לראות בכך התקרבות לתורה ולאמונה ומן הצד השני יש בזה סכנה רבה, כי יש בכך סוג של הסכמה והשלמה עם דבר שהוא בעצם כפירה בחלקים רבים אחרים של התורה.

רבים מגדולי ישראל עסקו בשאלה מה מייחד את עשרת הדברות מכל יתר מצוות התורה, מצד אחד אנו מאמינים שאין הבדל בין הפסוק החשוב ביותר לבין הפסוק שנראה לנו שולי ביותר, כי הכל הוא אלקי ואות אחת החסרה בספר התורה פוסלת את כולו.

מצד שני, הקב"ה בחר עשר מצוות מיוחדות המופיעות על לוחות הברית ומן הסתם מצוות אלו לא נבחרו בצורה אקראית אלא בצורה מכוונת.

חכמינו אומרים: "אלו עשר הדברות הם כלל כל מצוות התורה, כלל שלמעלה ושלמטה, כלל עשר מאמרות של בראשית. אלו נחקקו על לוחות אבנים וכל אוצרות שהיו בהן נראו לעיני כל לדעת בסוד תרי"ג המצוות הכלולים בהם" (זוהר ח"ב צג,א מתורגם). רבים הם ההולכים בכיוון זה בנוסחים כאלה ואחרים לאורך הדורות כולם (רס"ג, רמב"ם, ריה"ל, רמב"ן ועוד ראשונים ואחרונים)

על הפסוק "...עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצווה אשר כתבתי להורותם" אומר רש"י: 'כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן' כי זו משמעות הכתוב 'אשר כתבתי להורותם' (עיין שפ"ח).

גם התלמוד מספר על המתח הזה שבין הייחודיות של עשרת הדברות לבין היותן מצוות כיתר מצוות התורה. בתחילה תקנו לקרוא את עשרת הדברות בכל יום לפני התפילה ולאחר מכן בטלו זאת 'מפני תרעומת המינים' (ברכות יב) כהסברו של רש"י 'שלא יאמרו עמי הארץ ששאר התורה אינה אמת'. על דברי השולחן ערוך הפוסק כן (או"ח אה) מוסיף המשנה ברורה 'מפני

כופרי ישראל שיאמרו אין תורה אלא זו ובפרט בזמנינו' (סק"א).

כהמשך לחשש העדפה של עשרת הדברות על פני התורה כולה פסק הרמב"ם שאסור לעמוד בשעת קריאת התורה בזמן קריאת עשרת הדברות. אולם חלק גדול מן הפוסקים חולקים על הרמב"ם בעניין זה.

אולם אם כך הם פני הדברים. מדוע בכלל נתנו לעם ישראל לוחות הברית עם עשרת הדברות, האם לא עדיף היה לחכות לסוף ארבעים היום של משה בהר סיני ולקבל אז את כל התורה כולה? האם אין החלוקה שבין כללים לפרטים יוצרת בלבול ותחושה שדי לנו אם נקפיד על הכללים שהרי הם העיקר?

הזוהר הקדוש מדמה את היחס שבין עשרת הדברות לשאר התורה כ'ענפים ושורשים, אילנות ונטיעות...' (שם צב) דומה כי משל זה נותן לנו את ההבנה המתבקשת. השורש הוא הבסיס של העץ, בו יש את כל הכוחות הדרושים בכדי שהעץ ילך ויתפתח, כאשר השורש חזק וטוב, גם העץ יגדל ויצמח וגם פרותיו יהיו טובים וטעימים. ללא השורש אין עץ, אבל ללא עץ אין משמעות לשורש.

ישנם האומרים די לי בשורש, די לי בשמירה על המורשת המשותפת של עם ישראל ואין לי צורך בהקפדה על הענפים ועל העלים, שהרי השורשים הם העיקר.

הדרך להתמודד עם טענה זו היא בדרכו של הקב"ה שנותן לנו את עשרת הדברות ואיננו נרתע מלומר 'דעו לכם, זהו השורש והבסיס של התורה כולה' למרות שיש חשש מכך שיהיה מי שיאמר 'די לי בשורש' ויחד עם זאת ללמוד תורה, להעמיק בה ולחבבה על עם ישראל כולו, כדי ללמד שאין די בשורשים, אלא יש צורך בעץ כולו על שורשיו, גזעו, ענפיו, פרותיו ועליו. "עץ חיים היא למחזיקים בה" ומתוך כך "תומכיה מאושר".

מהו 'עם סגולה' ומהי 'ממלכת כהנים' -

לכבוד חג מצות תורה

'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והיית לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ' במבט ראשון נראה שישנה כאן התניה, אם תשמעו בקולי תהיו סגולה ואם לא תשמעו אזי לא תהיו סגולה, אולם את הצד השני של ההתניה מה יקרה אם לא תשמעו, הקב"ה איננו אומר. הוא מציג רק את האפשרות החיובית ולא את האפשרות השלילית. לכן מסביר רש"י את המושג 'סגולה' 'אוֹצֵר חֲבִיב, כְּמוֹ "וּסְגֵלַת מְלָכִים" (קהלת ב') - כְּלִי יָקָר וְאֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גוֹנְנִים אוֹתָם, כִּי אֲתָם תִּהְיוּ לִי סִגְלָה מְשֻׁאָר אֲמוֹת' האבנים הטובות הם נחשבות לאוצר שאיננו תלוי בכדאיות אלא הוא חשוב מצד עצמו, כך גם עם ישראל. חשוב לפני הקב"ה ללא קשר למעשיו. אולם מחשבה כזו יכולה לגרום לכך שנוזלזל באומות העולם, לכן מוסיף רש"י ומסביר 'וְלֹא תֵאמְרוּ אֲתָם לְבַדְכֶם שְׁלִי וְאֵין לִי אַחֵרִים עִמָּכֶם' החביבות שלכם לא הופכת אתכם ל'בן יחיד' שלי. 'וְיִמָּה יֵשׁ לִי עוֹד שֶׁתִּהְיֶה חֲבַתְכֶם וְנִכְרַת? 'כי לי כל הארץ' וְהֵם בְּעֵינַי וְלִפְנֵי לְכֻלָּם' אכן, יש לכם עדיפות אבל אינכם יחידים בעולם.

בסיומה של התורה כאשר משה רבנו מוכיח את עם ישראל ומציב בפניו שתי אפשרויות, ברכה או קללה. נאמר 'את ה' האמרת היום להיות לו לך לאלקים וללכת בדרכיו...וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך'. (דברים, כו, יז-יח ע"ש בפרש"י) כי באמת יש לברית בין עם ישראל לקב"ה שני צדדים, יש בחירה בין טוב לרע, אולם גם כאשר עם ישראל בוחר ברע הוא לא מתנתק מהיות 'עם סגולה' אלא הוא נענש כדי לתקן את מעשיו ולחזור למלא את תפקידו ההיסטורי בהנהגת האנושות. כאשר אנו נמצאים בתחילת הדרך רוצה הקב"ה להדגיש את החיוב ומציב רק את ה'אם' החיובי, כי זוהי באמת סגולתו - תכונת נפשו, של עם ישראל, אבל כאשר משה נפרד מעם ישראל הוא צריך להכיר בכך שהמציאות מורכבת יותר ומלאה אתגרים של עליות וירידות ולכן הוא מלמד אותנו את שני הצדדים, את הטוב ואת הרע. אולם ה'סגולה' נשארת גם בזמנים הקשים, כי הסגולה היא תכונת נפש שאיננה ניתנת לשינוי.

הסגולה של עם ישראל מציבה אתגר גדול: 'ואתם תהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש' מסביר רש"י שהכוונה היא ל'שרים, כמו שנאמר 'ובני דוד כהנים היו'. תפקידו של עם ישראל הוא להנהיג את העולם, וכמו שאמרו חכמים 'שררה אני נותן לכם? עבדות אני נותן לכם' כן הוא ביחס לסגולתו

של עם ישראל ולתפקידו כמנהיג האנושות. יש כאן אחריות גדולה ולא שררה של כבוד ושליטה. כפי שמסביר הראי"ה קוק את הדברים: 'מה אנו למדים מחובה ממלכתית זאת, שקבלת התורה בישראל קבלה כפולה היא, קבלת חובת היחיד בתור יחיד השייך להכלל, לכללות האומה בקדושתה. וקבלת התורה, בתור קבלתה של האומה המנהיגה את חייה החברותיים, בתור לאום. אמנם, עבודה קשה היא ביחוד שמירת התורה הכללית הממלכתית, עבודה הרבה יותר קשה מהשמירה של התורה היחידית. כי התורה ומצותיה באו לצרף את הבריות, ומלאכת הצירוף של הכלל כולו בתור חברה הזקוקה לענינים מדיניים, הוא הרבה יותר מסובך בדרך עבודתו ממלאכת הצירוף של כל יחיד כשהוא לעצמו בתור איש פרטי. כי הרי עינינו הרואות שגם המוסר האנושי הפשוט, בדברים שחוש הצדק הטבעי הוא מסייע אותו, עד כמה שאצל הפרטים יש לו על כל פנים איזה אחיזה בחיים, לא זכתה האנושיות בכללותה עדיין, שיהיה מוסכם בתור חובת מוסר ביחש להמדיניות הצבוריות, ואפילו המפלגתית כולה'. (מאמרי הראיה 'ממלכת כהנים')

זהו האתגר הגדול שנתן לנו הקב"ה בעת קבלת התורה 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' נקווה שנדע ללכת בכיוון זה ולהגשימו במהרה בימינו.

קבלת התורה בתשלומים

"זמן מתן תורתנו" - כך אנו מגדירים את חג השבועות בתפילה. גדולי ישראל דנו בשאלה מדוע החג מוגדר 'מתן תורה' ולא 'קבלת תורה'. אחת התשובות אומרת כי באמת מעמד הר סיני היה בו' בסיוון (כדעתו של רבי יוסי, החולק על חכמים הסוברים שמה עד היה בו' בסיוון) ולכן אמרו חכמים שהקב"ה נתן את התורה למשה בו' בסיוון, אבל משה ה'הוסיף יום אחד מדעתו והביא את לוחות הברית בו' בסיוון ולכן קבלת התורה הייתה יום לאחר נתינתה. (ט"ז על שו"ע תצ"ד ועוד)

הרעיון העומד בבסיס דעה זו הוא שיש פער מהותי בין נתינת התורה על יד הקב"ה ובין יכולתו של בשר ודם לקבל את התורה ולהבינה.

ישנה מחלוקת בין האחרונים בעניין אמירת תחנון לאחר חג השבועות. ישנם הסוברים שרק עד ח' בסיוון אין אומרים תחנון ויש הסוברים שאין אומרים תחנון עד י"א בסיוון בגלל שעד תאריך זה ניתן היה להקריב את קורבנות החג שלא הספיקו להקריב בחג עצמו והם נקראים 'ימי התשלומים'. (עיין בדברי הרמ"א לשו"ע סימן תצ"ד והשווה דבריו בסימן קל"א הפוסק שאין לומר תחנון רק עד ח' בסיוון ובמשנ"ב המביא את דברי האחרונים החולקים על כך וסוברים שאין לומר תחנון עד י"א בסיוון). הסממן היחידי שנשאר לנו על מנת לציין את ימי התשלומים של חג השבועות, ימים בהם אפשר עדין להקריב את קרבן החגיגה של חג השבועות, הוא אי אמירת התחנון, המעיד על כך שימים אלו, ימי שמחה הם.

אולם כדאי להתבונן בדבר. חג השבועות הוא החג היחיד משלושת הרגלים שבו ימי התשלומים הללו, הינם ימי חולין. הן בפסח והן בסוכות ימי התשלומים הם ימי חול המועד, כי זה גם הרעיון הבסיסי של חול המועד - המשכת הקדושה המיוחדת של החג על פני שבוע שלם.

מדוע אם כן, דווקא בחג השבועות אין חול המועד? אולי ניתן לומר שהדבר מלמד ההבנה המיוחדת קבלת התורה על ידי עם ישראל. התורה נתנה לנו על מנת שנממש אותה בחיים היומיומיים ונדע כיצד לקדש את ימי החול ולהתעלות בהם. קל יותר להתנתק מחיי המעשה הימי חול המועד ולעסוק בהם בתורה ובתפילה, אבל בכך בלבד לא מסתיים תפקידה של התורה. התורה צריכה לבוא לידי ביטוי בחיי המעשה הפשוטים, לכן ימי חול המועד של שבועות אינם ימי חג בהם אסורה עבודה רגילה, אלא הם ימים רגילים שבהם יש עדין אפשרות

להמשיך ולממש את קבלת התורה על ידינו. הסתכלות זאת נוכל גם להמשיך על פני השנה כולה ולהפוך אותם לימים של תשלומים לחג מתן תורה. על פי רעיון זה נבין מדוע המנהג של אי אמירת תחנון עד יא בסיוון התקבל דווקא בארץ ישראל ואילו בחו"ל נוהגו לומר תחנון החל מח' בסיוון. שהרי דווקא בארץ ישראל אפשר לגלות את הקדושה שבתוך החיים המעשיים.

בדרך זו ניתן גם להסביר את העובדה המיוחדת שהתורה עצמה איננה מציינת שחג השבועות, הוא חג הקציר, הוא גם יום מתן תורה, כי התורה רוצה ללמדנו שתפקידנו הוא לקבל את התורה ולממש את החזון שלה, בתוך ימי המעשה, מתוך קציר החיטים, מתוך העשייה של ימי החולין ובכך אנו מקדשים את המציאות.